

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Nedensellik İşaretleyicilerinin Sözdizimindeki Görünümleri

The Appearances Of Causal Markers In The Syntax In Teaching Turkish As A Foreign Language

Fatma Albayrak¹

Tuğba Şimşek²

Received 15 July 2023

Received in revised form 28 July 2023

Accepted 05 August 2023

APA Citation: Albayrak, F. & Şimşek, T. (2023). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Nedensellik İşaretleyicilerinin Sözdizimindeki Görünümleri. *Türkçe Uygulamalı Dilbilim Dergisi* 1(1), 26-58.

Özet

Dil öğretiminde dilin yapısal özelliklerinin kullanım boyutlarını belirlemek, anlam ve görev üstlenen öğelerin kullanım sınırlarını çizmek önemli adımlardan biridir. Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders öğretim malzemesi olarak kullanılan ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin sözdizimindeki görünümünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Durum çalışması niteliğindeki bu araştırmanın veri kaynaklarını, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan Yeni İstanbul Türkçe Öğretim Seti oluşturmaktadır. Araştırmada doküman incelemesi tekniğiyle, bahse konu kitaplardaki okuma metinleri, etkinlik metinleri, alıştırmalar ve cümle düzeyinde sözdizimi örneği teşkil eden tüm metinler düzeylerine göre ayrı ayrı olmak üzere nedensellik işaretleyicisi birimler açısından incelenmiştir. Sözdizimi örnekleri içerisinde nedensellik anlamı taşıyan tüm ifadeler tespit edilmiş; her biri dilbilgisel olarak ek, ek+ilgeç yapısı ve ilgeçler yardımıyla işaretlenen nedensellik ifadeleri, işaretli görev ögesi yardımıyla oluşturulan nedensellik anlamı taşıyan ifadeler ile sözlüksel öğelerle işaretlenen nedensellik ifadeleri olarak sınıflandırılmış ve elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ders kitaplarında nedensellik işaretleyicisi olarak en sık ilgeç türündeki görev öğelerinin kullanıldığı, bunu işaretli yapıdaki nedensellik bildiren sözdizimi örneklerinin takip ettiği görülmüştür. Ayrıca nedensellik anlamı taşıyan sözdizimi örneklerine tüm düzeylerde rastlanırken B1 düzeyi itibarıyla ciddi oranda ve aşamalı olarak artış gösterdiği, en yüksek oranda ise C1 düzeyinde yer aldığı tespit edilmiştir. Ek olarak temel düzey olan A1 ve A2 düzeylerinde görevli öge kategorisindeki ek ve ek+ilgeç türünde nedensellik işaretleyicisi örneğine rastlanmamış; ilgeç yapısındaki işaretleyiciler, işaretli nedensellik bildiren sözdizimi örnekleri ile sözlüksel öğelerin tüm düzeylerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Nedensellik işaretleyicileri; Yabancılar Türkçe öğretimi; İşlevsel dilbilgisi öğretimi.

Abstract

In language teaching, determining the usage dimensions within the language structure and outlining the usage limits of elements that carry meaning and function is one of the important steps. The purpose of this study is to uncover the syntactic appearances of causal markers in the course books used as teaching materials for teaching Turkish as a foreign language. The data sources for this research, which is in the form of a case study, consist of the New Istanbul Turkish Teaching Set, widely used in teaching Turkish as a foreign language. In the research, using the document analysis technique, the reading texts, activity texts, exercises, and all texts that serve as sentence-level syntax examples in the

¹Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul-Türkiye, fatma.albayrak@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1199-4621.

²Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul-Türkiye, simsektugba51@gmail.com, ORCID: 0000 0002 5341 3090.

mentioned books were individually examined in terms of causal marker units and categorized by their levels. Within the examples of syntax, all expressions carrying a causal meaning were identified. Each of these causal expressions, marked grammatically by affixes, affix-preposition structures, and prepositions, as well as those created without explicit markers using the subject element, were classified as causative expressions. They were further categorized into expressions bearing a causative meaning constructed with lexical elements. These classifications were transferred to an electronic medium. The data obtained in the research were analyzed through content analysis. According to the findings, it was observed that in the course books, prepositional elements of the causal marker are most frequently used, followed by examples of syntax indicating causality in unmarked structures. Additionally, it was observed that examples of syntax carrying a causal meaning are found at all levels. However, there is a significant and gradual increase starting from the B1 level. The highest frequency was identified at the C1 level. Additionally, it was found that at the fundamental levels of A1 and A2, no examples of causal markers in the category of affix and affix-preposition were encountered within the modifier element. Instead, prepositional markers in unmarked causal syntax examples and lexical elements are present across all levels.

Keywords: Causal markers, Teaching Turkish to Foreigners, Teaching Functional Grammar

1. Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, toplumla iletişim kurma ve kendini ifade etme ihtiyacı hisseder. Gerek ana dili gerekse bildiği diğer diller aracılığıyla ihtiyaçlarını, isteklerini ve var olan durumları aktarabilir. İletişim alanı ise tercih ettiği iletişim dilinin kodlarıyla sınırlıdır, bir başka deyişle dilin anlaşılabilirlik ölçüsünde geliştirdiği derin yapı ve yüzey yapı ilişkileri ekseninde anlaşmayı sağlar. Anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilebilmesi ve sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi için, bir dizge olan dilde kullanılan her bir birimin, bağlam ve dizimsel ilişkiler içinde değer kazanması (Üstünova, 2018) gerekir. Dolayısıyla insan, tercih ettiği dilin bilgisine ve belirli bir bağlam içerisinde kullanım örneklerine ihtiyaç duyar. Dilin yapı, işlev ve iletişim boyutları uzun yıllar inceleme ve tartışma konusu edilmiş, bunun dil edinimi ve eğitimiyle olan ilgisi farklı perspektiflerden sorgulanmıştır (Hodgson ve Harris, 2021'den akt. Albayrak, 2022). Daha sonraki dönemlerde dilbilgisinin, salt biçimsel bir düzenek olmaktan ziyade belirli işlevleri yerine getiren bir düzen olarak algılanması gerektiği (Kocaman, 1983) ortaya çıkar. Bundan ötürü dilbilgisi ve iletişimi birbirinden bağımsız olarak düşünmek mümkün olmamaktadır (Yılmaz ve Dilidüzgün, 2018). Dilbilgisinin birtakım kurallar çerçevesinde oluşan yapı ve işlev boyutlarının dilin iletişim ortamında işlevsellik kazanabilmesi için uygun bağlamlarda kullanımı gerekir (Albayrak, 2023). İletişim dili olma niteliğine sahip her dil, kendi sistemli yapısı içerisinde hareket alanı sağlar. Anlaşmayı sağlamak için bireylerin tercih ettikleri dil kodlarına hâkim olması, dilin çizdiği sınırlara ve kurallara uyması gerekir. Dilin kurallar bütünü olarak da nitelendirilen dilbilgisi de amaç değil iletişimi sağlamak için bir araç olarak görülmektedir. Bundan ötürü, dil öğretiminde amaç, dil kullanımını öğretmektir. Dil kullanımını esas alan son dönem dil öğretim çalışmaları bu gerçekten hareketle, biçim ve anlam ekseninde işlevsel dilbilgisi öğretimini gündeme getirmiştir. Chomsky'nin (2006) dilbilgisi öğretiminde sadece kurallar dizgesinin öğretiminin yeterli olamayacağını, derin yapının da dilbilgisi yapıları ile sezdirilmesi gerektiğini ortaya çıkaran kuramına Hymes (1971) tarafından eklenen iletişim edinciyle birlikte, dil kullanımında bireyin kime, ne zaman, neyi, nasıl söyleyeceğini bilmesini sağlayan dil kullanımına yönelik bilgiye sahip olması gerektiği gündeme gelir (Albayrak, 2023). Bunlardan ötürü günümüzde, derin yapıda verilen anlam ilişkileri ile

yüzey yapıda sunulan biçimsel özelliklerin birbirlerine bağımlı oluşu, iletişimin boyutlarına bu açıdan bakmayı gerektirir. Bahse konu boyutlardan biri neden-sonuç ilişkisinin sunulduğu anlamsal bağdır.

1.1. Türkçede Nedensellik İşaretleyicileri

“Metindilbilimi çalışmaları bağlamında sözceler arasında tutarlılık sağlamada ana ilişki biçimlerinden biri olarak neden-etki ilişkisinden söz edilmekte; neden-etki ilişkisinin alt ilişkileri arasında sonuç alt ilişkisine yer verilmektedir” (Uzun, 2018, s. 153). Yapılan çalışmalarda Türkçede nedensellik işaretlenirken neden + nedensellik işaretleyicisi +sonuç veya sonuç + nedensellik işaretleyicisi + neden biçiminde dizimsel ilişkilerden bahsedilir (Özsoy ve Erguvanlı-Taylan, 1998; Mehmetoğlu, 2001; Oturakçı Orbay, 2020). Burada sözü edilen nedensellik işaretleyicisi ögeler, anlamlı ve görevli dil ögeleri olarak ayrılan ve iletişimde anlam ilişkilerine yön veren birimlerden (Gemalmaz, 1995) oluşur. Dolayısıyla Türkçede nedensellik işaretleyicileri; dilbilgisel bağlamda görevli ögeler olarak adlandırılan ekler, bağımsız ya da zaman zaman eklerle birlikte görev üstlenen ilgeçler, anlamlı ögeleri oluşturan sözlüksel birimler olarak karşımıza çıkar. Bunlar, nedensellik ilişkisini sağlayan yüzey yapıdaki birimlerdir. Ayrıca bunlara ek olarak anlamsal bütünlük ile de nedensellik sağlanabilir.

Nedensellik işaretleme işlevinde kullanılan görevli ögeler; dışa dönük görev ögeleri sınıfındaki eklerdir. Görevli ögelerden bir kısmı “üzerlerine geldikleri kök ya da gövdeyle aralarındaki ilişki sadece kullanıldıkları cümleyle sınırlı/geçici olan ve yeni bir kavram işareti oluşturmayan ögelerdir” (Alyılmaz, 1994, s. 50). Ayrıca kimi zaman tek başına bir ek bu görevi üstlenirken kimi zaman eklerin art arda gelerek birlikte işlev üstlendiği görülür. Dolayısıyla yalnızca ekler değil aynı zamanda ek+ek, ek+ek+ek vb. yapısındaki birimler de nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlenebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken diğer önemli husus belirli bir ek türündeki görev ögesinin değil, dilde farklı işlevler üstlendiği örnekler olsun olmasın herhangi bir ek yapısındaki görev ögesinin ya da eklerin art arda gelmesiyle oluşturulmuş birliklerin de benzer şekilde nedensellik işaretleyicisi olarak yer alabileceğidir. “Türkçenin biçimleri aynı, işlevleri ve kategorileri farklı ekler sahip olması özelliği, günümüzde gösterenleri aynı ama gösterilenleri farklı eklerin bulunuşu durumunu ortaya çıkarır. Bundan ötürü de ekler adlandırılırken üstlendiği görev hem biçimsel hem anlamsal açıdan görmezden gelinmemeli; ekin sistem içinde kullanımına bakılmalı ve ona göre nitelik verilmelidir. Bunların gerçekleştirilmesi ancak bağlamda mümkün olabilecektir.” (Üstünova, 2016, ss. 195-196).

Görevli ögeler kategorisindeki diğer bir öge olarak Türkçede ilgeçler (edat) de gerek tek başlarına gerekse eklerle bir araya gelerek oluşturdukları dil birimleriyle çok çeşitli işlevler üstlenebilmektedir (Toparlı, 1999; Korkmaz, 2000; Sev, 2002; Karahan, 2007; Dinçer, 2008; Doğan, 2014; Hacıeminoğlu, 2015). Tartışmalı bir konu olarak ilgeçler söz konusu olduğunda tasnifte görüş ayrılıkları olsa da (Korkmaz, 2000; Oruç, 2011) kimi araştırmacılarca ilgeçlerle ilgili olarak kalıplaşmış, donmuş veya anlamca aşınmış sözler

olduğu, anlamlı öge olarak değil sadece görevli öge olarak kullanıldığı kabul edilmektedir. Bundan hareketle de ünlemler, bağlaçlar ve çekim ilgeçleri de genel olarak ilgeç kapsamı içine alınmaktadır (Efendioğlu, 2007). Nedensellik işaretlemek de bu görevler arasındadır. İlgeçlerin eklerle bir araya geldikleri yapılara ek+ilgeç yapısı da denilebilir. Ayrıca birden fazla ekle bir araya gelerek görev üstlenme durumundan ötürü bu yapılar ek+ek+ilgeç, ek+ek+ek+ilgeç vb. şeklinde de kullanılabilir. Boz (2018), bu tarz birimlerin sözdizimi içerisinde oluşturduğu yapıyı ilgeç öbeği olarak adlandırır. Boz'a (2018) göre dilbilgisel olarak sözcük yapısında olan ilgeçlerin, sözlüksel anlamlı sözcükler gibi göndergesel bir karşılıkları yoktur. İlgeçler, sözlüksel anlamlı sözcüklerle (ad, adıl) çeşitli anlam ilişkileri kurdukları sözdizimsel yapılarda (ilgeç öbekleri) görev alırlar. Buna ilgeçlerin istemi de denir." "İlgeç öbeğinin yöneticisi ilgeçtir ve ilgeçler sürekli olarak öbeğin sonunda, buna karşılık bağımlı öge(ler) başta bulunur. Ayrıca ilgeçler, yönettikleri zorunlu ve seçimlik ögelere durum biçim birimi atarlar" (Özsoy ve Erk Emeksiz, 2011, ss. 159-163). Ayrıca belirtmek gerekir ki ilgeçlerin üstlendikleri görevler itibarıyla kimi kaynaklarda ilgeç-bağlaç ayırımı oluşturmak adına herhangi iki ögeyi birbirine bağlama işlevini üstlenen görev ögeleri, bağlama ilgeçleri (bağlama edatları) olarak adlandırılabilir (Hacıeminoğlu, 2015; Berber, 2017; Karaağaç, 2016). Nitekim bağlaçların da tıpkı ilgeçlerde olduğu gibi tek başlarına sözlüksel anlam ifade etme özelliği yoktur (Ediskun, 2007). Bundan ötürü bu çalışmada da ilgeç-bağlaç ayırımına gidilmemiş, nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlenen ögeler genel olarak ilgeç/bağlama ilgeci olarak değerlendirilmiştir.

Nedensellik işaretleyicisinin yüzey yapıda yer almadığı sözdizimi örneklerinde ise durum farklıdır. Cümle düzeyinde neden-sonuç ilişkisinin verildiği durumlarda dil birimleri arasındaki anlamsal bağlar devreye girer. Yüzey yapıda söz konusu anlamsal ilişkiyi belirten herhangi bir dil birimi yoksa eğer, cümle içerisindeki derin yapıdan ya da cümleler arasındaki anlamsal ilişkilerden yararlanılması gerekir (Özdağ, 2017). Bir başka deyişle, yüzey yapıdaki ifade derin yapıda -ifadenin ait olduğu duruma da bağlı olarak- bir nedene ya da sonuca işaret edebilir (Kıran ve Eziler Kıran, 2000). Bu durum, anlaşılabilirlik endişesi olmayan durumlarda işaretsiz görev ögesinin (Ø) kullanımı olarak da nitelendirilebilir. İşaretsiz görev ögesi, "kolaylık ve anlaşılabilirlik kanunları gereği bazı görev ögelerinin zaman zaman görevlerini kendilerini kuşatan diğer görev ve anlam ögelerine bırakarak düştüğü veya daha başlangıçta işaretli bir öge karşısında işaretsiz kaldığı durumlarda" (Gemalmaz, 1982, s. 28) karşımıza çıkar. Bundan ötürü Türkçe sözdiziminde kimi zaman herhangi bir görev ögesine, görevli bağlayıcı ögeye veya anlamlı ögeye ihtiyaç duyulmadan sıralı sözdizimsel ögelerle anlaşılabilirlik sağlanır. Oğuz Kabadayı (2023, s. 196), bu durumu şöyle örneklendirir:

"Uyuyakalmışım, derse geç kaldım." / "Derse geç kaldım, uyuyakalmışım." cümlesinde her ne kadar tamamen bağımsız biçim birimleri ile nedenselliğin yapıca gösterilmediği bir durum olsa da derin yapıda "Uyuyakalmışım, [bu yüzden] derse geç kaldım." ya da "Derse geç kaldım, [çünkü] uyuyakalmışım."

şeklindeki kullanımların olması cümledeki nedensellik ilişkisinin izahı için yeterlidir.”

Nedensellik işaretleyicisi görevli ögelerle birlikte anlamlı ögelerin de sözdizimi içerisinde doğrudan neden-sonuç bildirme açısından rol üstlenmesi söz konusudur. Diğer bir ifadeyle sözlüksel birimler isim veya fiil türünde olsun, anlam taşıma özelliğiyle sözdizimi içerisinde bir duyguyu, olayı ya da düşünceyi üstlenirler. “Bir fiil, anlambilimsel ve dilbilimsel düzeyle olan ilişkisinden dolayı cümlenin hem anlambilimsel hem de sözdizimsel yapısını düzenlemektedir” (Daneš, 1994’ten akt. Doğan, 2022). Cümlenin anlambilimsel yapısının ve koşullarının fiilin istem bilgisine göre belirlendiği, kısıtlandığı ve çeşitlendiği söylenebilir (Doğan, 2017). Bundan ötürü günümüz dilbilimi çalışmalarında sözlüksel bir birim olarak fiillerin, cümlede yönetici konumunda bulunmaları sebebiyle, ait oldukları anlambilimsel kategori içerisinde anlaşılabilmesi için anlamları gereği bir arada bulunabilecekleri üyelerin ve bu üyelerin söz konusu fiiller ile semantik ilişkisini belirleme çalışmaları yapılmaktadır (Bilgin Aksoy, 2022).

Nedensellik işaretleme görevinde olduğu gibi “aynı ya da benzer ilişkileri belirten yapılar arasındaki kullanım farklılıklarını belirleyen özelliklerin ortaya çıkarılmasının, derinlemesine betimlenmesinin, görev üstlenen her bir dil biriminin söz konusu bağlam içerisindeki etkisinin ölçülmesinin Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretime katkıda bulunabileceği öngörülmektedir” (Özsoy ve Erguvanlı-Taylan, 1998). Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde, dili göstergelerden oluşmuş bir dizge/sistem olarak görmekten uzak uygulamalar, bir yandan dil konularının tartışılmasına yol açarken diğer yandan da öğrenim sürecini uzatmakta, öğrenimi zorlaştırmakta, beraberinde birtakım sorunları gündeme getirmektedir (Üstünova, 2016, 2018). Bu sorunlardan biri de değişik birleşimlerle değişik kavramları karşılayan anlam ve görev ögelerinin derin yapıdan değil de yüzeysel yapıdan hareketle adlandırılması; bunun sonucunda da aracın, amaç hâline gelmesidir (Börekçi, 1998). Ayrıca öğretime konu olan dile dair öğretilecek yapılarla ilgili sağlam bir çerçeve çizilmesi gerekir (Çalışkan, 2019). Martinet’in (1998, ss. 41-42) belirttiği gibi “dile ait birimler, belirli bir anlamsal potansiyele sahip olsalar bile ancak kullanıldıkları bağlamda ya da belirli bir durum içinde ele alındıklarında gerçekten anlam taşıyabilir.” Bundan hareketle bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türkçenin anlatım imkânlarının iyi betimlenmiş olmasına duyulan ihtiyaçtan hareket edilmiştir. Alanyazında Türkçede nedensellik işaretleyicilerinin betimlenmesini ve işlevsel olarak işaretleyici öge görevini üstlenen dil birimlerinin ve sözlüksel ögelerin sözdizimsel özelliklerini konu edinen çalışmalar yer almaktadır (Uslu, 1996; Özsoy ve Erguvanlı-Taylan, 1998; Özdağ, 2017; Uzun, 2018; Torun Öğretmen, 2021; Oğuz Kabadayı, 2023). Ancak dil öğretiminde nedensellik işaretleyicilerini ders öğretim materyalleri ve süreçleri üzerinden kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durumdan hareketle bu çalışmada; Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders öğretim malzemesi olarak kullanılan ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin

sözdizimindeki görünümünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin sözdizimindeki görünümü nasıl?
 - 1.1. Ders kitaplarında yer alan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri nelerdir?
 - 1.2. Ders kitaplarında yer alan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri nelerdir?
 - 1.3. Ders kitaplarında yer alan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri nelerdir?
 - 1.4. Ders kitaplarında yer alan işaretsiz (Ø) nedensellik bildiren yapılar nelerdir?
 - 1.5. Ders kitaplarında yer alan nedensellik bildiren sözlüksel birimler nelerdir?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin düzeylere göre dağılımı nasıl?
 - 2.1. A1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin görünümü nasıl?
 - 2.2. A2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin görünümü nasıl?
 - 2.3. B1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin görünümü nasıl?
 - 2.4. B2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin görünümü nasıl?
 - 2.5. C1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin görünümü nasıl?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders öğretim malzemesi olarak kullanılan ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin sözdizimindeki görünümünü ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma durum çalışması niteliğindedir. Durum çalışmaları “gerçek yaşam, güncel sınırlı bir durum ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında çoklu bilgi kaynakları (gözlemler, mülakatlar, görsel-ışitsel materyaller ve dokümanlar vb.) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplama esasına dayanır.” (Creswell, 2013, s. 97).

2.2. Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını 2023 yılında çeşitli dil öğretim merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Türkçe Öğretim seti oluşturmaktadır. Araştırmanın veri kaynakları olarak kullanılan kitaplara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan ders kitaplarına ilişkin bilgiler

Düzyey	Künye
--------	-------

A1	Bölükbaş, F., vd. (2019). İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
A2	Bölükbaş, F., vd. (2017a). İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A2, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
B1	Bölükbaş, F., vd. (2017b). İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı B1, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
B2	Bölükbaş, F., vd. (2016). İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı B2, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi
C1	Bölükbaş, F., vd. (2013). İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı C1/+, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın dokümanını oluşturan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setine ait kitaplarda yer alan okuma metinleri, etkinlik metinleri, alıştırmalar ve cümle düzeyinde sözdizimi örneği teşkil eden tüm metinler düzeylerine göre ayrı ayrı olmak üzere nedensellik işaretleyicisi birimler açısından incelenmiştir. Sözdizimi örnekleri içerisinde nedensellik anlamı taşıyan tüm ifadeler tespit edilmiş; her biri dilbilgisel olarak ek, ek+ilgeç, ilgeçler yardımıyla işaretlenen nedensellik ifadeleri, işaretli görev ögesi yardımıyla oluşturulan nedensellik anlamı taşıyan ifadeler ile sözlüksel öğelerle işaretlenen nedensellik ifadeleri olarak sınıflandırılmış ve elektronik ortama aktarılmıştır. Aktarım sırasında bahse konu tüm sözdizimi örneklerinin ayrı ayrı düzeyleri de tespit edilerek işaretlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. “İçerik analizi, herhangi bir metnin ya da belgenin içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir” (Ekiz, 2013, s. 77). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3. Bulgular

3.1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin sözdizimindeki görünümüne yönelik bulgular

3.1.1. Ders kitaplarında yer alan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

İncelenen ders kitaplarında ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri ek yapısında ve ek+ek+ek yapısında olmak üzere iki türdedir. Ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Ders kitaplarında yer alan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	Ek	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-(y)IncA/	-	-	7	7	19	33
2	/+(n)DAn/	-	-	3	3	18	24
3	/-(y)Ip/	-	-	1	-	4	5

4	/-(y)A -(y)A/	-	2	-	1	3
5	/(y/n)A/	-	2	-	-	2
6	/-(y)ArAk/	-	1	-	1	2
Toplam		0	0	16	10	43
		0	0	16	10	43

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ek yapısındaki nedensellik işaretleyicisi n=69'dur. Tablo 2 incelediğinde, geçiş sıklığı en yüksek olan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /-(y)IncA/ olduğu (n=33), bunu /+(n)DAn/ (n=24) görev ögesinin izlediği görülmektedir. Ayrıca bu nedensellik işaretleyicilerini sırasıyla /-(y)Ip/ (n=5), /-(y)A -(y)A/ (n=3), /+(y/n)A/ (n=2), ve /-(y)ArAk/ (n=2) görev ögelerinin takip ettikleri görülmektedir. Ek olarak tabloya göre A1 ve A2 düzeyinde ek yapısında nedensellik işaretleyicisine rastlanamazken B1 düzeyinden başlayarak kullanıldığı, en sık C1 düzeyinde (n=43) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin işlevleri ve sözdizimleri şu şekildedir:

/-(y)IncA/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla zaman işaretleyicisi zarf-fiil eki görevinde kullanılan bu ekin, incelenen ders kitaplarından aynı zamanda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-(y)IncA/ + sonuç bildiren cümle].

Meral dün kaza geçirmiş, duyunca çok üzüldüm. (B1, s. 90)

/(n)DAn/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla ayrılma, çıkma hâli işaretleyicisi olarak kullanılan bu ekin, incelenen ders kitaplarında aynı zamanda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin iki farklı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Neden + /+(n)DAn/ + sonuç bildiren cümle]

Akşamları çocukların gürültüsünden uyuyamıyorum. (C1, s. 199)

[Sonuç bildiren cümle // yan cümle + neden + /+(n)DAn/].

Zaten uçmaktan korkan bir adamım, hapımı da almamışım, zangır zangır titriyorum korkudan... (C1, s. 147)

/-(y)Ip/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla yan cümlenin ana eylemden önce gerçekleştiğini belirten zarf-fiil eki görevinde kullanılan bu ekin, incelenen ders kitaplarında aynı zamanda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-(y)Ip/ + sonuç bildiren cümle]

Bu kalabalığı görüp "Buradaki halk çok zengin." diye düşündüm. (B1, s. 16)

/-(y)A -(y)A/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla durum niteleme işaretleyicisi olarak kullanılan bu ekin, incelenen ders kitaplarında aynı zamanda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-(y)A -(y)A/ + sonuç bildiren cümle]

Bilgisayarın karşısında çalışa çalışa gözlerim ağrıdı. (B1, s. 10)

/+(y/n)A/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla yüklem bildirdiği eyleme yönelme bildiren işaretleyici olarak kullanılan bu ekin, incelenen ders kitaplarında aynı zamanda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle /+(y/n)A/ + sonuç bildiren cümle]

Senin odanı toplamamana çok kızıyorum. (B1, s. 26)

/-(y)ArAk/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla durum belirtme işaretleyicisi zarf-fiil eki olarak kullanılan ekin, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-(y)ArAk/ + sonuç bildiren cümle]

Birçok canlı bu maddeleri yiyerek ölüyor. (C1, s. 229)

Ders kitaplarında yer alan ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Ders kitaplarında yer alan ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	Ek+ek+ek	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-DIk+iyelik eki+(n)dA/	-	-	-	2	1	3
2	/-DIk+iyelik eki+(n)dAn/	-	-	-	4	3	7
Toplam		0	0	0	6	4	10

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicisi n=10'dur. Tablo 3 incelediğinde geçiş sıklığı en yüksek olan ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /-DIk+iyelik eki+(n)dAn/ olduğu (n=7), bunu /-DIk+iyelik eki+(n)dA/ (n=3) görev ögesinin izlediği görülmektedir. Ek olarak A1, A2 ve B1 düzeyinde ek+ek+ek yapısında nedensellik işaretleyicisine rastlanmazken B2 düzeyinden başlayarak kullanıldığı, en sık B2 düzeyinde (n=6) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin işlevleri ve sözdizimi örnekleri şu şekildedir.

/-DIk+iyelik eki+(n)dA/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-DIk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve sıklıkla zamanda bulunma işaretleyicisi olarak kullanılan /+(n)DA/ görev ögesinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ek yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren

işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili birimin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-Dİk+iyelik eki+(n)dA/ + sonuç bildiren cümle]

Canım sıkıldığında deniz kıyısında yürüyüş yaptığım olur. (C1, s. 194)

/-Dİk+iyelik eki+(n)dAn/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-Dİk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve sıklıkla zamanda ayrılma/çıkma hali işaretleyicisi olarak kullanılan /+(n)DAn/ görev ögesinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ek yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-Dİk+iyelik eki+(n)dAn/ + sonuç bildiren cümle]

Çok yorgun olduğundan bizimle gelmedi. (B2, s. 48)

3.1.2. Ders kitaplarında yer alan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

İncelenen ders kitaplarında ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri; ek+ilgeç yapısında, ek+ek+ilgeç yapısında ve ek+ek+ek+ilgeç yapısında olmak üzere üç türdedir.

Ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. Ders kitaplarında yer alan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	Ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/+(n)DAn dolayı/	-	-	2	6	10	18
2	/+(n)DAn sonra/	-	-	-	-	2	2
Toplam		0	0	2	6	12	20

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisi n=20'dir. Tablo 4 incelendiğinde geçiş sıklığı en yüksek olan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /+(n)DAn dolayı/ olduğu (n=18), bunu /+(n)DAn sonra/ (n=2) görev ögesinin izlediği görülmektedir. Ek olarak A1 ve A2 düzeyinde ek+ilgeç yapısında nedensellik işaretleyicisine rastlanmazken B1 düzeyinden başlayarak kullanıldığı, en sık C1 düzeyinde (n=12) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin işlevleri ve sözdizimi örnekleri şu şekildedir:

/+(n)DAn dolayı/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla ayrılma/çıkma hali işaretleyicisi olarak kullanılan /+(n)DAn/ görev ögesinin ve nedensellik işaretleyicisi olan /dolayı/ ilgecinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde de kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /+(n)DAn dolayı/ + sonuç bildiren cümle]

Verdiğimiz rahatsızlıktan dolayı özür dileriz. (B2, s. 64)

/+(n)DAn sonra/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla ayrılma/çıkma hali işaretleyicisi olarak kullanılan /+(n)DAn/ görev ögesinin, zaman anlamı taşıyan ancak kullanıldığı bağlam içerisinde belirteç, ilgeç olarak görev üstlenebilen /sonra/ sözcüğü ile bir araya gelerek oluşturduğu ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarından nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /+(n)DAn sonra/ + sonuç bildiren cümle]

Şiddetli kar yağışından sonra tüm köy yolları ulaşıma kapandı. (C1, s. 171)

Ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Ders kitaplarında yer alan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	Ek+ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-DIk+iyelik eki+için/	-	-	-	35	30	65
2	/-DIk+iyelik eki+zaman/	-	-	1	-	-	1
3	/-DIk+ iyelik eki+gerekçesiyle/	-	-	-	2	-	2
4	/-(y)AcAk+iyelik eki+için/	-	-	-	-	2	2
Toplam		0	0	1	37	32	70

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisi n=70'tir. Tablo 5 incelediğinde geçiş sıklığı en yüksek olan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /-DIk+iyelik eki+için/ olduğu (n=65), bunu /-DIk+ iyelik eki+ gerekçesiyle/ (n=2) ve /-(y)AcAk+iyelik eki+için/ (n=2) görev ögelerinin izlediği görülmektedir. Ayrıca bu nedensellik işaretleyicilerini /-DIk+iyelik eki+zaman/ (n=1) görev ögesinin takip ettiği görülmektedir. Ayrıca tabloya göre A1 ve A2 düzeyinde ek+ek+ilgeç yapısında nedensellik işaretleyicisine rastlanmazken B1 düzeyinden başlayarak kullanıldığı, en sık B2 düzeyinde (n=37) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin işlevleri ve sözdizimi örnekleri şu şekildedir:

/-DIk+iyelik eki+için/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-DIk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve sıklıkla işlevsel olarak amaç ve sebep bildiren /+için/ görev ögesinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında aynı anda nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-DIk+iyelik eki+için/ + sonuç bildiren cümle]

Bizimle gelmediği için çok üzülüyor. (B2, s. 48)

/-DIk+iyelik eki+zaman/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-DIk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve zaman anlamı taşıyan ancak kullanıldığı bağlam içerisinde belirteç, ilgeç olarak görev üstlenebilen /+zaman/ sözcüğünün bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde de kullanıldığı tespit edilmiştir.

İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-Dİk+iyelik eki+zaman/ + sonuç bildiren cümle]

Bir insan kendi özelliklerini düşünmeden rastgele seçim yaptığı zaman başarısız, mutsuz olur. (B1, s. 32)

/-Dİk+ iyelik eki+ gerekçesiyle/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-Dİk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve neden/gerekçe anlamı taşıyan ve kullanıldığı bağlam içerisinde belirteç, ilgeç olarak görev üstlenebilen /+gerekçesiyle/ sözcüğünün bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-Dİk+ iyelik eki+ gerekçesiyle/ + sonuç bildiren cümle]

İlköğretime başladıktan dört ay sonra algılamasının yavaş olduğu gerekçesiyle okuldan uzaklaştırıldı. (B2, s. 96)

/-(y)AcAk+iyelik eki+için/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla gelecek zaman işaretleyicisi ek/sıfat-fiil eki yapısında kullanılan /-AcAk/ görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekinin ve işlevsel olarak sıklıkla amaç veya sebep bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan /+için/ görev ögesinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + /-(y)AcAk+iyelik eki+için/ + sonuç bildiren cümle]

Bu, kendi resimleri için açtığı ilk kişisel sergisi olacağı için çok heyecanlıydı. (C1, s. 180)

Ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerine yönelik bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Ders kitaplarında yer alan ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	Ek+ek+ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-Dİk+iyelik eki+(n)DAn dolayı/	-	-	-	6	-	6
2	/-Dİk+iyelik eki+(y/n)A göre/	-	-	-	-	7	7
3	/-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/	-	-	-	-	4	4
	Toplam	0	0	0	6	11	17

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisi n=17'dir. Tablo 6 incelediğinde geçiş sıklığı en yüksek olan ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /-Dİk+iyelik eki+(y/n)A göre/ olduğu (n=7), bunu /-Dİk+iyelik eki+(n)DAn dolayı/ (n=6) görev ögesinin izlediği görülmektedir. Ayrıca bu nedensellik işaretleyicilerini /-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/ (n=4) görev ögesinin izlediği görülmektedir. Ek olarak tabloya göre A1, A2 ve B1 düzeyinde ek+ek+ek+ilgeç yapısında

nedensellik işaretleyicisine rastlanmazken B2 düzeyinden başlayarak kullanıldığı, en sık C1 düzeyinde (n=11) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin işlevleri ve sözdizimleri şu şekildedir:

/-DIk+iyelik eki+(n)DAn dolayı/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfat-fiil eki yapısında kullanılan */-DIk/* görev ögesinin, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik ekini, sıklıkla ayrılma/çıkma hali işaretleyicisi olarak kullanılan */(n)DAn/* görev ögesinin ve işlevsel olarak sebep işaretleyicisi olarak kullanılan */dolayı/* görev ögesinin bir araya gelerek oluşturduğu ek+ek+ek+ilgeç yapısının, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + */-DIk+iyelik eki+(n)DAn dolayı/* + sonuç bildiren cümle]

O, çalışmadığından dolayı çok pişman. (B2, s. 48)

/-DIk+iyelik eki+(y/n)A göre/: Türkçede işlevsel olarak durum belirten sıfatfiil eki yapısında kullanılan */-DIk/* görev ögesi, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik eki, sıklıkla yönelme hali işaretleyicisi olarak kullanılan */(y/n)A/* görev ögesi ve çıkarım/görelilik bildiren */göre/* görev ögesi bir araya gelmiştir. Bundan hareketle oluşturulan yeni yapı nedensellik işaretleyicisi olarak kullanılmıştır. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + */-DIk+iyelik eki+(y/n)A göre/* + sonuç bildiren cümle]

Bunca saat düşündüğüne göre bir derdi olmalı. (C1, s. 102)

/-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla gelecek zaman işaretleyicisi ek/sıfat-fiil eki yapısında kullanılan */-(y)AcAk/* görev ögesi, eylemi kimin gerçekleştirdiğini belirten iyelik eki, sıklıkla yönelme hali işaretleyicisi olarak kullanılan */(y/n)A/* görev ögesi ve çıkarım/görelilik bildiren */göre/* görev ögesi bir araya gelmiştir. Bundan hareketle oluşturulan yeni yapı nedensellik işaretleyicisi olarak kullanılmıştır. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Neden bildiren yan cümle + */-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/* + sonuç bildiren cümle]

Fatih gelmeyeceğine göre biz toplantıya başlayabiliriz. (C1, s. 102)

3.1.3. Ders kitaplarında yer alan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

İncelenen ders kitaplarında ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri Tablo 7'de gösterilmiştir:

Tablo 7. Ders kitaplarında yer alan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri

S	İlgeç / bağlama ilgeci*	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	Çünkü	18	12	25	15	37	107
2	Bu yüzden	1	2	4	9	9	25

3	Bu nedenle	3	2	5	1	9	20
4	Nedeniyle	-	-	1	1	15	17
5	Nedenlerle / gibi nedenlerle	-	-	-	-	2	2
6	Yüzünden	1	-	2	3	11	17
7	Diye	-	-	-	1	8	9
8	Ki	-	-	-	-	10	10
9	Sebebi ile / sebebiyle	-	-	2	4	2	8
10	Sebeplerle / gibi sebeplerle	-	-	-	-	1	1
11	Bu sebeple	-	3	-	-	2	5
12	Demek ki	-	-	-	-	5	5
13	Sayende / sayesinde	-	-	-	-	5	5
14	Sonucu	-	-	-	-	5	5
15	Zira	-	-	-	-	5	5
16	O yüzden	-	-	-	2	2	4
17	Öyle ki	-	-	-	-	4	4
18	Bunun için	-	1	-	1	1	3
19	Bu sayede	-	-	2	-	-	2
20	Onun için	-	-	1	-	2	3
21	Böylece	-	-	1	-	-	1
22	Bunun neticesinde	-	-	-	-	1	1
23	Bunun sonucunda	-	-	-	1	-	1
24	Dolayısıyla	-	-	-	-	1	1
25	Üzerine	-	-	-	-	1	1
26	Karşısında	-	-	-	-	1	1
27	Bundan dolayı	-	-	-	1	-	1
Toplam		22	20	43	39	139	264

İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisi 27 farklı çeşitte olmak üzere toplamda n=264'tür. Tablo 7 incelediğinde geçiş sıklığı en yüksek olan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicisinin /çünkü/ olduğu (n=107), bunu /bu yüzden/ (n=25) ve /bu nedenle/ (n=20) ilgecinin takip ettiği görülmektedir. Ayrıca ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin A1 düzeyinden başlayarak her düzeyde kullanıldığı, en sık C1 düzeyinde (n=139) yer aldığı tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicileri ve sözdizimi örnekleri şu şekildedir:

Çünkü: Türkçede işlevsel olarak neden bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan /çünkü/ bağlama ilgeci, incelenen kitaplarda neden bildirmek için en sık başvurulan yapı olmuştur. İlgili görev ögesinin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin iki farklı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. Görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Soru cümlesi+ çünkü + sonuç cümlesi]

Aslı: Peki neden 15 yıldır görüşmüyorsunuz? Ezgi: Çünkü farklı şehirlerde yaşıyoruz. (A2, s. 8)

[Sonuç bildiren cümle // yan cümle + çünkü + sebep bildiren cümle]

Yarın kursa gitmem gerekmiyor. Çünkü bayram tatili başlıyor. (B1, s. 46)

Zira: Türkçede kullanım alanı sınırlı olmakla birlikte işlevsel olarak sıklıkla neden bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan zira ilgecinin incelenen kitapta da neden işaretleyicisi olarak kullanıldığı görülmüştür. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örneği aşağıdaki gibidir:

[Sonuç bildiren cümle // yan cümle + zira + sebep bildiren cümle]

Bir daha hiçbir yere seninle gelmeyeceğim zira hep canım sıkılıyor. (C1, s. 73)

Bu yüzden / O yüzden / Bu nedenle / Bu sebeple / Bu sayede / Böylece / Bunun neticesinde / Bunun sonucunda / Bundan dolayı / Bunun için / Onun için: Türkçede işlevsel olarak neden bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan görev ögelerinin, incelenen kitapta da bu görevde kullanıldığı görülmüştür. İlgili görev ögelerinin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin birbirleriyle aynı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. İlgili görev ögelerinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebeplere bildiren cümle // yan cümle + (bağlama ilgeci) + sonuç bildiren cümle]

Mert, Özlem'e "Yarın sınav var. O yüzden sizinle gelececeğim." dedi. (B2, s.84)

Hepimiz çok stresliyiz. Bu yüzden hiçbirimiz mutlu değiliz. (B1, s.74)

Boğalar renk köründür, bundan dolayı matadorun elindeki beze saldırırlar, rengi ne olursa olsun. (B2, s.107)

Nedeniyle / Sebebi ile - sebebiyle / Yüzünden / Sonucu / Sayesinde – sayende / Dolayısıyla / Üzerine / Karşısında: Türkçede işlevsel olarak neden bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan görev ögelerinin, incelenen kitapta da bu görevde kullanıldığı görülmüştür. İlgili görev ögelerinin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin birbirleriyle aynı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. İlgili görev ögelerinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebeplere bildiren cümle // yan cümle + (bağlama ilgeci) + sonuç bildiren cümle]

Program değişikliği nedeniyle seminer iki saat sonra yapılacak. (C1, s. 123)

Düşük IQ puanları sebebiyle bu insanlara zeki diyemiyoruz. (B1, s. 56)

O günlerde geçirdiği ağır bir hastalık sonucu kulakları zor işitmeye başlamıştı. (C1, s. 22)

Nedenlerle - gibi nedenlerle / Sebeplerle – gibi sebeplerle: İlgili ögelerin geçiş sıklığı oldukça sınırlı olmakla birlikte yalnızca C1 düzeyinde tespit edilmiştir. İlgili görev ögelerinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sonuç bildiren cümle // yan cümle + sebep bildiren yan cümle + (bağlama ilgeci)]

Bu değişimler, ilk ve asıl mananın yorumlanması, yeni durumlarla harmanlanması gibi sebeplerle gerçekleşiyor çok zaman. (C1, s. 46)

Son dönemlerde fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, hızlı nüfus artışı ve toplumlardaki tüketim eğiliminin artması gibi nedenlerle karbondioksit, metan ve diazot monoksit gazların atmosferdeki yığılması artış gösterdi. (C1, s. 181)

Ki: Türkçenin dilbilgisi çalışmalarında bağlama edatı, ki bağlacı, bağlama zamiri, ilgi adılı gibi farklı adlandırmalarla işaret edilen /ki/ görev ögesi cümle içinde yer aldığı durumda, önceki cümleyi kendinden sonraki cümleye belirleyici - açıklayıcı veya sebep - sonuç açısından bağlar (Zülfikar, 2020). İncelenen ders kitaplarında /ki/ ilgecinin nedensellik bildiren işlevde kullanıldığı tespit edilmiştir. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebep bildiren cümle // yan cümle + ki + sonuç bildiren cümle]

Bir şey biliyor ki konuşuyor. (C1, s. 82)

Öyle ki: İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebep bildiren cümle // yan cümle + öyle ki + sonuç bildiren cümle]

Bembeyaz oldu öyle ki bayılacak sandım. (C1, s. 88)

Demek ki: Türkçede işlevsel olarak sıklıkla çıkarım yapma işaretleyicisi olarak kullanılan /demek ki/ görev ögesinin, incelenen kitaplarda neden işaretleyicisi olarak kullanıldığı görülmüştür. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebep bildiren cümle // yan cümle + demek ki + sonuç bildiren cümle]

Telefona cevap vermiyor. Demek ki hala bana çok kızgın. (C1, s. 87)

Diye: Türkçede işlevsel olarak en sık amaç ve neden bildirme işaretleyicisi olarak kullanılan /diye/ görev ögesinin, incelenen kitaplarda neden işaretleyicisi olarak kullanıldığı görülmüştür. İlgili görev ögesinin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebep bildiren cümle // yan cümle + diye + sonuç bildiren cümle]

Kalabalık olacağız diye bir ekmek daha aldım. (Kalabalık olacağımız için ...) (C1, s. 124)

3.1.4. Ders kitaplarında yer alan işaretersiz (Ø) nedensellik bildiren yapılar

İncelenen ders kitaplarında işaretersiz (Ø) nedensellik bildiren yapıların dağılımı düzeylere göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 8. Ders kitaplarında yer alan işaretersiz (Ø) yapıdaki nedensellik işaretleyicileri

S	Görev ögesi	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	Ø	8	25	47	29	38	147

Buna göre ders kitaplarında işaretersiz (Ø) nedensellik bildiren yapılar; A1 düzeyinde n=8, A2 düzeyinde n=25, B1 düzeyinde n=47, B2 düzeyinde n=29 ve C1 düzeyinde n=38'dir.

Nedensellik bildiren işaretli yapıların geçiş sıklığının A1'den başlayarak aşamalı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Bahsi geçen yapıların temel düzey olan A1 ve A2 ders kitaplarında daha az görüldüğü, orta düzey olan B1 ve B2 ders kitaplarında daha sık görüldüğü, en sık ise B1 düzeyinde yer aldığı tespit edilmiştir. İşaretsiz nedensellik bildiren cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin iki farklı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. İlgili örneklerin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sebeup cümlesi+ işaretsiz görev ögesi (Ø)+ sonuç cümlesi]

Yarın tatil. [Ø] Ben çalışmayacağım. (A1, s. 41)

Oda çok sıcak. [Ø] Camı açabilir misin? (A2, s. 26)

Yarın cumartesi, [Ø] okula gelmene gerek yok. (B1, s. 43)

Sana çok kızmış. [Ø] Çağırırsan da gelmez; gelse de oturmaz. (B2, s. 98)

Bizi misafir olarak hiç beklemiyormuş, [Ø] bizi görünce çok şaşırıldı. (C1, s. 34)

[Sonuç cümlesi+ işaretsiz görev ögesi (Ø)+ sebeup cümlesi]

Önüne bak! [Ø] Az kalsın düşüyordun. (B1, s. 14)

Onu hâlâ saklıyorum; [Ø] benim için anlamı çok büyük. (B2, s. 110)

Bugün ters tarafımdan kalkmışım galiba... [Ø] Aksilikler peşimi bırakmıyor. (C1, s. 97)

3.1.5. Ders kitaplarında yer alan nedensellik bildiren sözlüksel birimler

İncelenen ders kitaplarında sözlüksel birimler yardımıyla nedensellik bildiren yapıların dağılımını düzeylere göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 9. Ders kitaplarında yer alan nedensellik bildiren sözlüksel birimler

S	Sözlüksel birimler	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	neden ol-	-	1	-	3	3	7
2	etkile-	-	-	-	-	1	1
3	ortaya çıkar-	-	-	-	-	1	1
4	sağla-	-	-	-	-	1	1
5	yarat-	-	-	-	-	1	1
6	yol aç-	-	-	-	-	1	1
7	nedenini oluştur-	-	-	-	-	1	1
8	nedeni	-	-	1	-	1	2
9	sebebi	-	-	-	3	4	7
10	sebeplerinden biri	-	-	1	-	-	1
11	bunun sebebi	-	-	1	-	2	3
12	nedenlerinden biri	-	-	1	-	-	1
13	sebeup	-	-	-	-	1	1
Toplam		0	1	4	6	17	28

Tablo 9'a göre incelenen ders kitaplarında sözlüksel birimlerle nedensellik bildiren yapılar; A1 düzeyinde olmamakla birlikte, A2 düzeyinde n=1, B1 düzeyinde n=4, B2 düzeyinde n=6

ve C1 düzeyinde n=17'dir. Nedensellik bildiren sözlüksel birimlerin geçiş sıklığının A2'den başlayarak aşamalı bir şekilde arttığı, en çok ise C1 düzeyinde yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen ders kitaplarında 11 farklı sözlüksel birim olduğu görülmüş, geçiş sıklığı en yüksek sözlüksel birimlerin ise /neden ol-/ (n=7) ve /sebebi/ (n=7) olduğu tespit edilmiştir. İlgili ögelerin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin isim ve eylem türünde olanlarda farklılaştığı ve sözdizimi içerisinde farklı konumlandırıldığı görülmüştür. İlgili birimlerin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

-A neden ol-/ -I ortaya çıkar-/ -I sağla-/ -I / -ø yarat-/ -A yol aç-/ -I etkile-: İncelenen ders kitaplarında yer alan bazı fiillerle (-a neden ol-, -ı ortaya çıkar- vb.) cümlelerin derin yapısında nedenselliği ifade eden anlam oluşturulmuştur. Bahse konu sözlüksel birimlerin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir.

[Sebebi bildiren yan cümle, sonuç bildiren yan cümle + sözlüksel öge]

Şiddetli yağmurlar toprak kaymasına neden ol... (A2, s. 38)

Alışveriş alışkanlığım kişisel ilişkilerimde sorunlara neden oluyor. (B2, s. 66)

İstanbul'un güneşle gülen gözleri içimde farklı bir sevinç yaratıyor. (C1, s. 163)

Koşullar, kötüleşmesini sağladı. (sebebi ol-) (C1, s. 179)

[Sonuç bildiren yan cümle, sebebi bildiren yan cümle + sözlüksel öge]

İnsanın bu gereksinimini gidermede en önemli sorun, bilginin nasıl elde edileceği, nasıl dağıtılacağı ve nasıl saklanacağıdır. Bu da bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. (C1, s. 104)

İncelenen ders kitaplarında nedensellik bildirmek için fiiller dışında diğer sözlüksel ögelerin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda kullanılan sözlüksel birimler doğrudan "sebebi / neden" sözcükleriyle oluşturulan /nedeni/, /sebebi/, /sebeplerinden biri/, /nedenlerinden biri/, /sebebi/ gibi örneklerden oluşur. İlgili birimlerin yer aldığı cümlelerdeki nedensellik ilişkisinin üç farklı sözdizimi ile sağlandığı görülmüştür. Bahse konu birimlerin yer aldığı ve nedensellik işaretleme görevini üstlendiği sözdizimi örnekleri aşağıdaki gibidir:

[Sonuç bildiren yan cümle + /+DAki sebebi/ ...+ sebebi bildiren yan cümle]

Frank Tagliano'nun, kışların çok sert geçtiği Lillehammer'ı seçmesindeki sebepten Lillehammer'da gerçekleştirilen 1994 Kış Olimpiyatları. (C1, s.211)

[Sonuç bildiren yan cümle + +(n)In nedenlerinden biri // +(n)In sebeplerinden biri + sebebi bildiren yan cümle]

Vücudumuzdaki beyaz yağ hücreleri şişmanlama nedenlerinden biridir. (B1, s.40)

[Sonuç bildiren yan cümle + +(nI)n nedeni // +(n)In sebebi + sebep bildiren yan cümle]

Evliliklerinin renksiz kalmasının nedeni sevgi eksikliğinden değil, birbirlerinin değerini unutmalarıdır. (C1, s.42)

3.2.Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin düzeylere göre dağılımına yönelik bulgular

3.2.1. A1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicileri

İncelenen A1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik bildiren yapıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10. A1 düzeyi ders kitaplarında yer alan nedensellik işaretleyicileri

Tür	A1
ek	-
ek+ek+ek	-
ek+ilgeç	-
ek+ek+ilgeç	-
ek+ek+ek+ilgeç	-
ilgeç	Çünkü, Bu yüzden, Bu nedenle, Yüzünden
Ø	8 adet sözdizimi örneği tespit edilmiştir.
sözlüksel	-

Tablo 9'a göre A1 düzeyi ders kitaplarında görevli öğelerden yalnızca ilgeç (n=4) türündeki nedensellik işaretleyicilerine rastlanmıştır. Ayrıca işaretli (n=8) nedensellik bildiren sözdizimi örneği tespit edilmiştir. A1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin yer aldığı örnekler şu şekildedir:

Biz öğretmenimizi çok seviyoruz çünkü o bize her gün yeni bir şeyler öğretiyor. (A1, s. 75)

Dişim çok ağrıyor. Bu yüzden salı günü öğleden sonra saat dörtte dişçide randevum var. (A1, s. 99)

A1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan işaretli görev ögesi yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Ben hemşireyim. Zamanım genellikle hastane..... geçiyor. (de/da eki) (A1, s. 45)

3.2.2. A2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicileri

İncelenen A2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik bildiren yapıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11. A2 düzeyi ders kitaplarında yer alan nedensellik işaretleyicileri

Tür	A2
ek	-
ek+ek+ek	-
ek+ilgeç	-
ek+ek+ilgeç	-
ek+ek+ek+ilgeç	-
ilgeç	Çünkü, Bu yüzden, Bu nedenle, Yüzünden, Bu sebeple, Bunun için

Ø 25 adet sözdizimi örneği tespit edilmiştir.
sözlüksel Neden ol-

Tablo 11'e göre A2 düzeyi ders kitaplarında görevli ögelerden yalnızca ilgeç (n=6) türündeki nedensellik işaretleyicilerine rastlanmıştır. Ayrıca işaretli (n=25) nedensellik bildiren sözdizimi örneği tespit edilmiştir. A2 düzeyinde eklerle oluşturulan nedensellik işaretleyicisinin yer almamasının A1 düzeyi ile benzerlik gösterdiği görülürken, sözlüksel işaretleyicilerin kullanılmasının (neden ol-) A2 düzeyinden farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. A2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin yer aldığı örnekler şu şekildedir:

Evet, sinemadaydım ve bu sebeple cep telefonum sessizdeydi. (A2, s. 31)

Gözlerim iyi görmüyor. Bunun için göz..... kullanıyorum. (A2, s. 9)

A2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan işaretli görev ögesi yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Ders çalışıyorum. Televizyonun sesini kıs..... (A2, s. 7)

A2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Şiddetli yağmurlar toprak kaymasına neden ol..... (A2, s. 38)

3.2.3. B1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicileri

İncelenen B1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik bildiren yapıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 12. B1 düzeyi ders kitaplarında yer alan nedensellik işaretleyicileri

Tür	B1
ek	/-IncA/ /+(n)DAn/ /-(y)Ip/ /-(y)A -(y)A/ /+A/ /-ArAk/
ek+ek+ek	-
ek+ilgeç	/+DAn dolayı/
ek+ek+ilgeç	/-Dik+iyelik eki+zaman/
ek+ek+ek+ilgeç	-
ilgeç	Çünkü, Bu yüzden, Bu nedenle, Nedeniyle, Yüzünden, Sebebiyle, Bu sayede, Onun için, Böylece
Ø	47 adet sözdizimi örneği tespit edilmiştir.
sözlüksel	Nedeni, Sebeplerinden biri, Nedenlerinden biri, Bunun sebebi

Tablo 12'ye göre B1 düzeyi ders kitaplarında ek, ek+ilgeç, ek+ek+ilgeç, ilgeç yapısında görev ögeleri, işaretli işaretleyiciler ve sözlüksel birimlerin kullanımına rastlanmıştır. B1 düzeyinde, A1 ve A2 düzeylerinden farklı olarak eklerle oluşturulan nedensellik bildiren cümle örneklerine rastlanmış, ayrıca ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin (n=9), işaretli nedensellik işaretleyicilerinin (n=47) ve sözlüksel işaretleyicilerinin (n=4) geçiş sıklığında aşamalı bir artış gözlenmiştir. Bunlara ek olarak işaretli görev ögesi yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin geçiş sıklığında, A1 ve A2 düzeyine göre aşamalı bir artış gözlenmiştir.

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin yer aldığı örnekler şu şekildedir:

Komşular yüksek sesle müzik dinlememizden rahatsız oluyor. (B1, s. 26)

Bu kalabalığı görüp “Buradaki halk çok zengin.” diye düşündüm. (B1, s. 16)

Birbirimizi görmeye görmeye unuttuk. (B1, s. 10)

Senin odanı toplamamana çok kızıyorum. (B1, 26)

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin yer aldığı örnekler şu şekildedir:

Yazara göre insanlar stresten dolayı çok mutsuz. (B1, s. 75)

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin yer aldığı örnekler şu şekildedir:

Bir insan kendi özelliklerini düşünmeden rastgele seçim yaptığı zaman başarısız, mutsuz olur. (B1, s. 32)

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Türkçede fiillerin cümlelerin sonunda yer alması ve Türkçenin sondan eklemeli bir dil olması nedeniyle, kişi cümleyi anlamak için onu baştan sona kadar aklında tutuyor. (B1, s. 60)

Puanının yüksekliği sebebiyle Türkiye’de girmesi en zor liselerden biri. (B1, s. 66)

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan işaretsiz yapıda nedensellik bildiren örnekler şu şekildedir:

İstanbul’da çalışmaya başladım ve acil olarak iş yerime yakın bir ev arıyorum. (B1, s. 9)

B1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Yazar’ın sabah hayal kurmasının nedeni sabahları çok sevmesidir. (B1, s. 71)

İnsan ömrünün uzamasının en önemli sebeplerinden biri tıptaki ilerlemeler. (B1, s. 43)

3.2.4. B2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicileri

İncelenen B2 düzeyi ders kitaplarında nedensellik bildiren yapıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 13. B2 düzeyi ders kitaplarında yer alan nedensellik işaretleyicileri

Tür	B2
ek	/-IncA/ /+(n)DAn/
ek+ek+ek	/-DIk+iyelik eki+dA/ /-DIk+iyelik eki+dAn/

ek+ilgeç	/+DAn dolayı/
ek+ek+ilgeç	/-Dik+iyelik eki+için/ /-Dik+ iyelik eki+ gerekçesiyle/
ek+ek+ek+ilgeç ilgeç	/-Dik+iyelik eki+DAn dolayı/ Çünkü, Bu yüzden, Bu nedenle, Nedeniyle, Yüzünden, Diye, Sebebiyle, O yüzden, Bunun için, Bunun sonucunda, Bundan dolayı
Ø	29 adet sözdizimi örneği tespit edilmiştir.
sözlüksel	Neden ol-, Sebebi

Tablo 13'e göre B2 düzeyi ders kitaplarında tüm kategorilerde nedensellik işaretleyicilerinin kullanımına rastlanmıştır. B2 düzeyinde, bahsi geçen önceki düzeyler farklı olarak ek+ek+ek ve ek+ek+ek+ilgeç yapısıyla oluşturulan nedensellik işaretleyicilerine rastlanmış, ayrıca ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin (n=11) sıklığında aşamalı bir artış gözlemlenmiştir. İşaretsiz yapıda nedensellik bildiren örneklerin (n=29) geçiş sıklığında ve sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin (n=6) geçiş sıklığında ise B1 düzeyine göre azalış gözlemlenmiştir. B2 düzeyinde kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerine, bahsi geçen önceki düzeylere ek olarak /diye/, /o yüzden/, /bunun için/, /bunun sonucunda/, /bundan dolayı/ görevli ögeleri eklenmiştir. B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Hoca, ziyafete gündelik elbiseleri ile gidince kimse onunla ilgilenmemiş. (B2, s. 70)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ek yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Akşamları erken uyumadığımda ertesi gün kendimi çok yorgun hissediyorum. (B2, s. 35)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Aşırı ısıdan dolayı kaplıcanın merkezi çok sterildir. (B2, s. 86)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Bazı şirketler renklerin bu etkilerini erken fark ettiği için, bunu iş hayatında sıklıkla kullanmaya başlamış ve çok da başarılı olmuşlar. (B2, s. 49)

İlköğretime başladıktan dört ay sonra algılamasının yavaş olduğu gerekçesiyle okuldan uzaklaştırıldı. (B2, s. 96)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

O, çalışmadığından dolayı çok pişman. (B2, s. 48)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Düşünsenize, bir sene giydiğini gelecek seneye modası geçti diye giymeyen kaç insan var? (B2, s. 63)

Mert, Özlem'e "Yarın sınav var. O yüzden sizinle gelemeyeceğim." dedi. (B2, s. 84)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan işaretli nedensellik örnekleri şu şekildedir:

Okul çok yakın. Otobüse binene kadar okula yürü. (B2, s. 17)

B2 düzeyi ders kitaplarında kullanılan sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Alışveriş alışkanlığım kişisel ilişkilerimde sorunlara neden oluyor. (B2, s. 66)

İtfaiye binalarının merdivenlerinin düz bir şekilde değil, dönerek yukarı çıkmasının sebebi atlardır. (B2, s. 101)

3.2.5. C1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicileri

İncelenen C1 düzeyi ders kitaplarında nedensellik bildiren yapıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 14. C1 düzeyi ders kitaplarında yer alan nedensellik işaretleyicileri

Tür	C1
ek	/-IncA/ /+(n)DAn/ /-(y)Ip/ /-(y)A -(y)A/ /-ArAk/
ek+ek+ek	/-DIk+iyelik eki+dA/ /-DIk+iyelik eki+dAn/
ek+ilgeç	/+DAn dolayı/ /+DAn sonra/
ek+ek+ilgeç	/-DIk+iyelik eki+için/ /-AcAk+iyelik eki+için/
ek+ek+ek+ilgeç	/-DIk+iyelik eki+A göre/ /-AcAk+iyelik eki+A göre/
ilgeç	Çünkü, Bu yüzden, Bu nedenle, Nedeniyle, Nedenlerle, Yüzünden, Diye Ki, Sebebiyle, Sebeplerle, Bu sebeple, Demek ki, Sayesinde, Sonucu, Zira, O yüzden, Öyle ki, Bunun için, Bunun sebebi, Onun için, Bunun neticesinde, Dolayısıyla, Üzerine, Karşısında
Ø	38 adet sözdizimi örneği tespit edilmiştir.
sözlüksel	Neden ol-, Etkile-, Ortaya çıkar-, Sağla-, Yarat-, Yol aç-, Nedenini oluştur-, Nedeni, Sebebi, Sebep, Bunun sebebi

Tablo 14'e göre C1 düzeyi ders kitaplarında tüm kategorilerde nedensellik işaretleyicilerinin kullanımına rastlanmıştır. C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan nedensellik işaretleyicilerinin çeşitlilik ve geçiş sıklığı açısından B2 ders kitabıyla benzerlik gösterdiği, B1, A2 ve A1 düzeyi ders kitaplarına göre ise artış gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin (n=24), işaretli yapıdaki nedensellik örneklerinin (n=38) ve sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin (n=17) çeşitliliğinde aşamalı bir artış gözlemlenmiştir. C1 düzeyinde kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerine, bahsi geçen önceki düzeylere ek olarak /nedenlerle/, /ki/, /sebeplerle/, /demek ki/, /sayesinde/, /sonucu/, /zira/, /öyle ki/, /bunun sebebi/, /bunun neticesinde/, /dolayısıyla/, /üzerine/ ve /karşısında/ görevli ögeleri eklenmiştir. C1 düzeyi

ders kitaplarında geçen sözlüksel nedensellik işaretleyicilerine bakıldığında ise /etkile-/, /ortaya çıkar-/, /sağla-/, /yarat-/, /yol aç-/, /nedenini oluştur-/ ve /sebepe/ anlamlı ögelerin bahsi geçen önceki düzeylerden farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Şiddetli kar yağışından sonra tüm köy yolları ulaşıma kapandı. (C1, s. 171)

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Bu, kendi resimleri için açtığı ilk kişisel sergisi olacağı için çok heyecanlıydı. (C, s. 180)

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ek+ek+ek+ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Sabaha kadar çalışacağına göre çok işi olmalı. (C1, s. 102)

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan ilgeç yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Trafik o kadar yoğunki Ahmet henüz köprüyü geçememiş. (C1, s. 83)

Telefona cevap vermiyor. Demek ki hala bana çok kızgın. (C1, s. 82)

O günlerde geçirdiği ağır bir hastalık sonucu kulakları zor işitmeye başlamıştı. (C1, s. 22)

Bu zamanda normal bir aile gibi davranmamızı istedi. Bunun sebebi olarak da oğlumuzun bir ay sonra sınavları olduğu için bu dönemde ona bu yükü bindirmemektir. (C1, s. 41)

Onun doğru dürüst tanımadığı bir insana yaptığı kaba şaka karşısında herkes (şaşmak). (C1, s. 93)

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan işaretli yapıdaki nedensellik bildiren örnekler şu şekildedir:

Bu kadar çok yemeyecektin, bak şimdi miden bulanıyor. (C1, s. 19)

C1 düzeyi ders kitaplarında kullanılan sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin örnekleri şu şekildedir:

Orada uzun süre beklemek size stres yapacağı gibi yapacağınız konuşmayı da olumsuz yönde etkileyebilir. (C1, s. 69)

İstanbul'un güneşle gülen gözleri içimde farklı bir sevinç yaratıyor. (C1, s. 163)

Öte yandan bazı malların taşınma, bölünme ve biriktirme zorluklarının bulunması madenlerin kullanılmasına yol açmıştır. (C1, s. 161)

Evliliklerinin renksiz kalmasının nedeni sevgi eksikliğinden değil, birbirlerinin değerini unutmalarıdır. (C1, s. 42).

4. Tartışma ve Sonuç

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders öğretim malzemesi olarak kullanılan ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin sözdizimindeki görünümünü ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen verilere göre ulaşılan sonuçlar ve değerlendirmeler şöyledir:

Elde edilen bulgulara göre, incelenen ders kitaplarında nedensellik işaretleyicisi olarak en sık ilgeç / bağlama ilgeci türündeki görev öğelerinin kullanıldığı, bunu işaretli yapıdaki nedensellik bildiren sözdizimi örneklerinin takip ettiği görülmüştür. Bu durum dilde anlamlı ve görevli öğelerin eşit oranda işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen ders kitaplarında tespit edilen ilgeç/bağlama ilgeci türündeki nedensellik işaretleyicilerinin geçiş sıklığı en yüksek görev ögesi olmakla birlikte 27 farklı birim olarak karşımıza çıkması, bir yandan ilgeçlerin çok boyutlu işlev üstlenme özelliklerini ortaya koymuş öte yandan sözcük görünümündeki bağımsız görevli öğelerin dil öğretiminde geniş yer kapladığını göstermiştir. Ek olarak kitaplarda rastlanan ilgeç / bağlama ilgeci yapısındaki nedensellik işaretleyicilerinin bazılarının Türkçede yaygın kullanılan işlevi neden bildirmek iken bazılarının ikinci bir işlev olarak nedensellik bildirme görevini üstlendiği görülmüştür. Bundan hareketle dilde görev üstlenen her bir birimin bağlam ve sözdizimi içerisinde üstlendiği görevlerin ayrı ayrı ele alınması ve tanımlanması gerektiği bir kere daha ön plana çıkmıştır. Çünkü sözlükbirim olarak sınıflandırılrsa dahi bu tür birimlerin “sözdizimlerinde hangi işlevlerde kullanıldıkları önemlidir. Bu yüzden dillerin ad, sıfat, zarf, ilgeç vb. türden ayrı ayrı sözvarlığı ögesinden bahsetmek yerine, mevcut sözlük ve sözdizimi öğelerinin kullanılış biçimlerini esas almak gerekir” (Karaağaç, 2009: 158-159).

İncelenen ders kitaplarında görevli öge kategorisinde ilgeçlerden sonra dikkat çeken bir diğer husus; ekler ve eklerin art arda gelerek oluşturduğu ek+ek, ek+ek+ek vb. yapısındaki yeni görevli öğelerle birlikte işlev üstlendiği, bunlara ek olarak eklerin ilgeçlerle bir araya gelerek oluşturduğu ek+ilgeç, ek+ek+ek+ilgeç vb. yapıların da benzeri şekilde nedensellik işaretleme işlevini yerine getirdiği görülmüştür. İncelenen ders kitaplarında nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlenen ekler; /+(n)DAn/, /-(y)IncA/, /-(y)Ip/, /+(y/n)A/, /-(y)A - (y)A/, /-(y)ArAk//tan oluşmaktadır. Söz konusu ekler, Türkçede sıklıkla durum bildirme ekleri ve fiilimsi ekleri kategorisinde görev üstlenmekle birlikte, ders kitaplarında yer aldıkları sözdizimi örnekleri içerisinde bazı örneklerde birincil işlevleriyle birlikte nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlenmiş, bazı örneklerde ise sadece nedensellik bildirme işlevinde yer almışlardır. Bu durum , Türkçede görevli öğeler sınıfında yer alan eklerin, klasik dilbilgisinde ele alındığı gibi tek bir işlevi üstlenip onunla anılmanın aksine yerleştirildiği bağlam ve sözdizimi ekseninde yeni bir görevde bulunabileceği, dolayısıyla dil öğretiminde eklerin dildeki kullanım boyutlarına göre betimlenmesi ve ders

kitaplarında sözdizimi ve bağlam örnekleri ile yer alması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca temel, orta ve ileri düzeylerde eklerin ve eklerle oluşturulan ve sözcük boyutunu da uzatan tüm görevli ögelerin işlevlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

İncelenen ders kitaplarında eklerle oluşturulan nedensellik ifadelerinin sayısı 79 iken, eklerle birlikte ilgeçlerin nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlendiği ek+ilgeç, ek+ek+ilgeç, ek+ek+ek+ilgeç yapılarının geçiş sıklığı 117'dir. Bu durum ilgeçlerin klasik dilbilgisinde sözcük yapısında olup anlam taşımayan öge olarak değerlendirilmesinin aksine Boz'un (2018) çalışmasında belirttiği gibi "ilgeçlerin tıpkı eylemler gibi zorunlu tamlayıcılara biçimbirimlerini atama (biz+e göre, sen+den başka, dün+den beri, Ahmet+ø gibi, vb.)" özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirir. İlgeçler, Türkçe sözdiziminde farklı eklerle bir araya gelerek farklı işlevler kazanabilir, bazı durumlarda da birbirlerinin yerine kullanılabilir. İncelenen ders kitaplarında da Türkçe sözdiziminde farklı işlevleri olan eklerin ilgeçlerle bir araya gelerek oluşturduğu /+(n)DAn dolayı/, /-Dik+iyelik eki+için/, /-Dik+ iyelik eki+gerekçesiyle/, /-Dik+iyelik eki+(n)DAn dolayı/, /-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/ gibi ve buna benzer tüm yapıların nedensellik işlevi üstlendiği görülmüştür. Hasırcı (2018) da çalışmasında, ilgeçlerin dil alanı uzmanları tarafından farklı bir biçimde sınıflandırılmasının, yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarına da yansıdığını, özellikle son çekim edatları olarak adlandırılan bu birimlerin biçimsel, anlamsal ve kullanımsal özelliklerinin ders kitapları arasında düzeyler açısından farklılık gösterdiğini, bu durumun yabancılara Türkçe öğretiminde öğreticilerin de zorluk yaşamasına neden olduğunu ortaya koymuştur.

Dikkat çeken diğer bir özellik ise incelenen kitaplarda temel düzey olan A1 ve A2 düzeylerinde görevli öge kategorisindeki ek ve ek+ilgeç türünde nedensellik işaretleyicisi örneğine rastlanmazken, orta düzey olan B1 itibarıyla bu yapıların görülmeye başlanmasıdır. Bu durum dil öğretiminde aşamalılık ilkesinin önemini ortaya koyarken, aynı zamanda orta düzey olan B1 itibarıyla Türkçenin özellikle görevli öge sınıfındaki dil birimlerinin çeşitlilik göstermekle birlikte işlevlerinin de çoğaldığını, hatta bir görev ögesinin birden fazla işlevle sözdizimi örneklerinde yer aldığını ortaya koymaktadır. Dil öğretiminin kritik eşiklerinden birini oluşturan B1 düzeyi itibarıyla çok boyutlu olacak şekilde özellikle görevli ögelerin dilin tüm kullanım alanları açısından betimlenmesi ve dil öğretim süreçlerine yansıtılması gerekmektedir.

İncelenen ders kitaplarında nedensellik işaretleyicisi olarak görev üstlenen ilgeçler, işaretsiz nedensellik bildiren sözdizimi örnekleri ile sözlüksel ögelerin tüm seviyelerde yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum anlamlı ve görevli ögelerin dilde aynı durumu işaret etmek için görev üstlendiğini, bundan hareketle de her birinin görev alanlarının belirlenmesi ve dildeki işlevlerinin tespit edilmesi ve özellikle ders öğretim malzemesi hazırlarken dikkate alınması gerektiğini gösterir.

İncelenen ders kitaplarında hem anlamlı hem de görevli ögelerin nedensellik işaretleyicisi olarak yer aldığı sözdizimi örneklerinin temel düzeyde (A1=30, A2=46), orta düzeyde

(B1=113, B2=139) ve ileri düzeyde (C1=296) yer aldığı görülmüştür. Buna göre, nedensellik anlamı taşıyan sözdizimi örneklerinin tüm düzeylerde rastlanırken B1 düzeyi itibarıyla ciddi oranda ve aşamalı olarak artış gösterdiği, en yüksek oranda ise C1 düzeyinde yer aldığı tespit edilmiştir.

İşaretsiz (Ø) yapıdaki nedensellik bildiren sözdizimi örneklerinin ders kitaplarındaki dağılımı noktasında; derin yapıda nedenselliği ifade eden ancak yüzey yapıda herhangi bir işaretleyicisi olmayan bu örneklerin dağılımının A1 düzeyinden başlayarak aşamalı bir şekilde artması, orta düzey olan B1 seviyesi ile birlikte en yüksek orana ulaşması söz konusudur. Bu durum öğrencilerin orta düzeye ulaşana dek edindiği sözcük dağarcığının artışı ve anlaşılabilirlik oranının yükselmesi ile açıklanabilir. Aynı zamanda sözcük öğretimi bağlamında değerlendirildiğinde sözdiziminde derin yapı-yüzey yapı ilişkilerinin ön plana çıktığı söylenebilir. Nitekim dilde yüzey yapıda herhangi bir dilsel birimle işaretlenmiş olmasa da derin yapıdaki anlam ilişkileri ile nedenselliği sağlayan örneklerin dağılımı ve aşamalı bir şekilde artışı, bu durumu ortaya koymaktadır. İşaretsiz nedensellik bildiren sözdizimi örnekleri içerisinde, anlam taşıma işlevi sözdizimi içerisindeki diğer anlamlı öğelerle sağlanır. Bu durum incelenen ders kitaplarında tespit edilen sözlüksel öğelerle nedensellik bildiren sözdizimi örnekleri için de geçerlidir. İncelenen ders kitaplarında görevli öğelere göre geçiş sıklığı daha az olmakla birlikte neden ol-, etkile-, sağla-, yol aç-gibi sözlüksel öğelerle de nedensellik anlamı sağlanmıştır.

Son olarak, incelenen ders kitaplarında nedensellik bildiren sözdizimi örneklerinin de nedensellik işaretleme görevini üstlenen birimlere göre çeşit gösterdiği tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda tespit edilen nedensellik bildiren sözdizimi yapıları şöyledir:

Neden bildiren yan cümle + (neden işaretleyen görev ögesi) + sonuç bildiren cümle ;

Neden + (neden işaretleyen görev ögesi) + sonuç bildiren cümle ;

Sonuç bildiren cümle // yan cümle + neden + (neden işaretleyen görev ögesi) ;

Soru cümlesi+ (bağlama ilgeci) + sonuç cümlesi ;

Sonuç bildiren cümle // yan cümle + (bağlama ilgeci) + sebep bildiren cümle ;

Sebep bildiren cümle // yan cümle + (bağlama ilgeci) + sonuç bildiren cümle ;

Sonuç bildiren cümle // yan cümle + sebep bildiren yan cümle + (bağlama ilgeci) ;

Sebep cümlesi+ işaretsiz görev ögesi (Ø)+ sonuç cümlesi ;

Sonuç cümlesi+ işaretsiz görev ögesi (Ø)+ sebep cümlesi ;

Sebep bildiren yan cümle, sonuç bildiren yan cümle + sözlüksel öge ;

Sonuç bildiren yan cümle, sebep bildiren yan cümle + sözlüksel öge ;

Sonuç bildiren yan cümle + (sözlüksel öge)...+ sebep bildiren yan cümle.

Torun Öğretmen'in (2021) Türkçede görevli ögelerden ondan / onun için ilgeçlerinin nedensellik bağlamında sözdizimsel özelliklerini incelediği çalışmasında bahse konu birimlerin, Türkiye Türkçesinde neden cümlesi -sonuç cümlesi veya bu dizimin tersi olan sonuç cümlesi -neden cümlesi biçimindeki dizilişlerde bilişsel düzlemdeki bağlantıyı sağlama, dizimsel ilişkileri belirleme, gönderim, gönderim yoluyla nedeni yineleme ve pekiştirme işlevlerini yerine getirdiği ileri sürülür. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde tespit ettiğimiz üzere dilde görevli ögeler, yer aldıkları sözdizimsel yapılara üstlendikleri görevler itibarıyla yön verir. Dolayısıyla hem kullanılan dilin tüm yönleriyle betimlenebilmesi hem de dil öğretiminde kolaylık sağlanması ve verim elde edilebilmesi için tüm yönleriyle işlenmesi ve ders öğretim materyallerine yansıtılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Albayrak, F. (2022). Türkçe dil bilgisi öğretimine bütüncül bir yaklaşım: dil bilgisiyle ilgili kazanımların program ve ders kitaplarındaki görünüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10 (4) , 829-857. DOI: 10.16916/aded.1161499.
- Albayrak, F. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dilbilgisel birimler: ses ve biçim. (Ed.) Yılmaz, Y. ve Çangal, Ö. *Yurt dışında Türkoloji ve Türkçe öğretimi 2: yabancılara Türkçe öğretimi* içinde, ss. 159-192, Erzurum: Rumeliya & Fenomen Yayıncılık. Alıntlandı: <https://www.rumeliya.com/file/open/1050876526/2--kitap-yabancilara-turkce-ogretimi.pdf>
- Alyılmaz, C. (1994). *Orhun yazıtlarının söz dizimi*, Erzurum.
- Berber, M. (2017). *Türkiye Türkçesindeki edatlar ile Kazak Türkçesindeki edatların karşılaştırılması*, [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].
- Bilgin Aksoy, G. (2022). Azerbaycan Türkçesinde duygu fiillerinin anlam bilimsel yapı görünüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 73-87. DOI: 10.29000/rumelide.1164018.
- Boz, E. (2018). Sözlükler İçin yeni bir dilbilgisel bilgi önerisi: ilgeçlerin atadıkları biçimbirimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 749-758. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/38234/442037>
- Bölükbaş, F., vd. (2013). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı C1+*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F., vd. (2016). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı B2*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F., vd. (2017a). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A2*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F., vd. (2017b). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı B1*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.

- Bölükbaş, F., vd. (2019). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A1*, İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Börekçi, M. (1998). Türkçe öğretiminin yüzeysel yapıyı esas alan yaklaşımı ve bunun sonuçları. *Türkçenin öğretim ve eğitimi sempozyumu bildirileri*, Ankara Üniversitesi Tömer Gaziantep Şubesi.
- Chomsky, N. (2006). *Language and mind*. New York: Cambridge University Press.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. Ed.) Bütün, M. ve Demir, S. B. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, N. (2019). *diye* sözcüğü üzerine derlem temelli bir betimleme. *Türkbilig*, 38: 163-176. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkbilig/issue/54283/736415>
- Daneš, F. (1994). The sentence-pattern modal of syntax. (Ed.) Philip A. Luelsdorff, *The Prague school of structural and functional linguistics: a short introduction* içinde (pp. 197- 223). Jhon Benjamins B.V
- Dinçer, Ş. (2008). *Türkiye türkçesinde ad+durum biçimbirimi+ ilgeç yapısındaki ilgeç öbeklerinin işlevleri*. [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].
- Doğan, N. (2014). Çok işlevlilik açısından Türkçe edatların söz dizimsel ve anlam bilimsel yapısı. *Dil Araştırmaları*, 15, 105-119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dilarastirmalari/issue/4729/64839>
- Doğan, N. (2017). Türkçe fiillerin anlam bilimsel sınıfları. *I. uluslararası dil ve edebiyatta modernleşme ve gelenek sempozyumu bildiriler kitabı* içinde. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları, 223-252.
- Doğan, N. (2022). Türkçede iletişim fiilleri: fiillerin sınıflandırılmasında hibrit yaklaşım. *ODÜSOBİAD*, 12 (3), 2441- 2466, Doi: 10.48146/odusobiad.1184961
- Ediskun, H. (2007). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Efendioğlu, S. (2007). Edatların sınıflandırılması. *Erciyes Dergisi*, 30 (353), 27-29.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gemalmaz, E. (1982). *Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin formanlarının enformatif değerleri*, Erzurum.
- Gemalmaz, E. (1995). Türkçe'nin morfo-sentaktik yapısının fonolojisine etkileri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 3, 1-7.
- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde edatlar: en eski Türkçe metinlerden zamanımıza kadar –yazı dilinde-*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

- Hasırcı, S. (2018). Yabancılara Türkçe öğretmenlerin son çekim edatlarının öğretime ilişkin görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 179-204. DOI: 10.19171/uefad.430168
- Hodgson, J. ve Harris, A. (2021). Make grammar great again? *English in Education Research Journal of the National Association for the Teaching of English*. 55. Issue 3: Grammar in Schools: politics, policies and pedagogies. DOI: <https://doi.org/10.1080/04250494.2021.1943225>
- Hymes, D. (1971). Competence and performance in linguistic theory. (Ed.) R. Huxley ve E. Ingram, *Language acquisition: models and methods* içinde (ss.3-23). London: Aca. Press.
- Karaağaç, G. (2009). Edat üzerine düşünceler. *Gazi Türkiyat*, 5, 157-169.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin dil bilgisi* (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Karahan, L. (2007). Sonra, önce kelimelerinin edat kategorisi içindeki durumu. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39-48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dilarastirmalari/issue/4715/64588>
- Kıran, Z. ve Eziler Kıran, A. (2000). *Dilbilime giriş*. Seçkin Yayınları.
- Kocaman, A. (1983). Yabancı dil öğretiminde yeni yönelimler. *Türk Dili, Dil Eğitimi Özel Sayısı*, 379-380 Temmuz/Ağustos, TDK, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2000). Türkçede edat konusu ve gramerlerimizde bu konu ile ilgili sınıflandırma sorunu. *Hasan eren armağanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Martinet, A. (1998). *İşlevsel genel dilbilim*, (Çev.) B. Vardar, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. (2001). *Türk dilinde bağımlı birleşik cümle söz dizimi*. Adapazarı: Aşyan Yay.
- Oğuz Kabadayı, C. (2023). Sözlüksel nedensellik işaretleyicilerinin söz dizimi açısından incelenmesi (Ayşe Kulin romanları örneğinde). *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), 193-212. <https://doi.org/10.34083/akaded.1265863>
- Oruç, B. (2011). Türkiye Türkçesinde kullanılan çekim edatları üzerinde görüş farklılıklarından kaynaklanan problemler. *Türk gramerinin sorunları bildiriler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Oturakçı Orbay, N. (2020). *Türkiye Türkçesinde bağlaç işlevli birimler*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Özdağ, Y. K. (2017). *Yusuf Atılgan'ın aylak adam adlı romanında neden-sonuç ilişkisi*. [Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Özsoy, S. ve Erguvanlı-Taylan, E. (1998). Türkçede neden gösteren ilgeç yantümceleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 9, 116-125. Alıntlandı: <http://dad.boun.edu.tr/tr/pub/issue/4532/290547>

- Özsoy, S. ve Erk Emeksiz, Z. (2011). *Genel dilbilim I*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yay.
- Sev, G. (2002). “/+DAn... +A/” yapısına ilişkin. *Ankara Üniversitesi DTCTF Türkoloji Dergisi*, XV(1), 247-259. https://doi.org/10.1501/Trkol_0000000044
- Toparlı, R. (1999). Son çekim edatları. *Türk gramerinin sorunları II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 332-335.
- Torun Öğretmen, Y. (2021). Türkiye Türkçesinde ondan / onun için yapılarının sözdizimsel ilişkiler bakımından neden-sonuç cümlelerindeki görünümleri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 9 (24), 74-83. <http://doi.org/10.12992/turuk1042>
- Uslu, Z. (1996). *Almanca ve Türkçe önermelerde nedensellik işlevi*. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi] Alıntlandı: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=biL2P3cCsPgUNjVdV2BsGPlZyidXkuijVOb9YeeYhWFeiZ_OB67w1w_YqVSa27Dg
- Uzun, G. L. (2018). Neden bağlayıcılarının öznellik ile ilişkisi: Türkçe yazılı derlem tabanlı bir tartışma. *Türkçede yapı ve işlev-Şükriye Ruhi armağanı*. (Hzl.) Y. Aksan ve M. Aksan. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Üstünova, K. (2016). Türkçe öğretiminde biçimleri aynı işlevleri ve kategorileri farklı eklerin bulunuşu nasıl değerlendirilmeli, *İJLET International Journal of Languages' Education and Teaching*, 4/2, 193-200. <http://dx.doi.org/10.18298/ijlet.610>
- Üstünova, K. (2018). Dil bilgisi çalışmalarında dilin dizge oluşunun izleri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2018, Yıl:6, Sayı:14. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turuk/issue/42739/522936>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zülfikar, H. (2020). Farsça kökenli ki bağlacını adlandırma. *Türk dili*, 69 (817).

EK: Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında nedensellik işaretleyicilerinin düzeylere göre dağılımı (İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti)

S	Ek	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-(y)IncA/	-	-	7	7	19	33
2	/+(n)DAn/	-	-	3	3	18	24
3	/-(y)Ip/	-	-	1	-	4	5
4	/-(y)A -(y)A/	-	-	2	-	1	3
5	/+(y/n)A/	-	-	2	-	-	2
6	/-(y)ArAk/	-	-	1	-	1	2
S	Ek+ek+ek	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-DIk+iyelik eki+(n)dA/	-	-	-	2	1	3
2	/-DIk+iyelik eki+(n)dAn/	-	-	-	4	3	7
S	Ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/+(n)DAn dolayı/	-	-	2	6	10	18
2	/+(n)DAn sonra/	-	-	-	-	2	2
S	Ek+ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-DIk+iyelik eki+için/	-	-	-	35	30	65
2	/-DIk+iyelik eki+zaman/	-	-	1	-	-	1
3	/-DIk+iyelik eki+gerekçesiyle/	-	-	-	2	-	2
4	/-(y)AcAk+iyelik eki+için/	-	-	-	-	2	2
S	Ek+ek+ek+ilgeç	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	/-DIk+iyelik eki+(n)DAn dolayı/	-	-	-	6	-	6
2	/-DIk+iyelik eki+(y/n)A göre/	-	-	-	-	7	7
3	/-(y)AcAk+iyelik eki+(y/n)A göre/	-	-	-	-	4	4
S	İlgeç / bağlama ilgeci*	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	Çünkü	18	12	25	15	37	107
2	Bu yüzden	1	2	4	9	9	25
3	Bu nedenle	3	2	5	1	9	20
4	Nedeniyle	-	-	1	1	15	17
5	Nedenlerle / gibi nedenlerle	-	-	-	-	2	2
6	Yüzünden	1	-	2	3	11	17
7	Diye	-	-	-	1	8	9
8	Ki	-	-	-	-	10	10
9	Sebebi ile / sebebiyle	-	-	2	4	2	8
10	Sebeplerle / gibi sebeplerle	-	-	-	-	1	1
11	Bu sebeple	-	3	-	-	2	5
12	Demek ki	-	-	-	-	5	5
13	Sayende / sayesinde	-	-	-	-	5	5
14	Sonucu	-	-	-	-	5	5
15	Zira	-	-	-	-	5	5
16	O yüzden	-	-	-	2	2	4
17	Öyle ki	-	-	-	-	4	4
18	Bunun için	-	1	-	1	1	3
19	Bu sayede	-	-	2	-	-	2
20	Onun için	-	-	1	-	2	3
21	Böylece	-	-	1	-	-	1
22	Bunun neticesinde	-	-	-	-	1	1

23	Bunun sonucunda	-	-	-	1	-	1
24	Dolayısıyla	-	-	-	-	1	1
25	Üzerine	-	-	-	-	1	1
26	Karşısında	-	-	-	-	1	1
27	Bundan dolayı	-	-	-	1	-	1
S	Görev ögesi	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	Ø	8	25	47	29	38	147
S	Sözlüksel birimler	A1	A2	B1	B2	C1	t
1	neden ol-	-	1	-	3	3	7
2	etkile-	-	-	-	-	1	1
3	ortaya çıkar-	-	-	-	-	1	1
4	sağla-	-	-	-	-	1	1
5	yarat-	-	-	-	-	1	1
6	yol aç-	-	-	-	-	1	1
7	nedenini oluştur-	-	-	-	-	1	1
8	nedeni	-	-	1	-	1	2
9	sebebi	-	-	-	3	4	7
10	sebeplerinden biri	-	-	1	-	-	1
11	bunun sebebi	-	-	1	-	2	3
12	nedenlerinden biri	-	-	1	-	-	1
13	sebepe	-	-	-	-	1	1